

V. ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

Engelsiz Üniversiteler çalıştayının beşincisi 10-11 Mart 2011 tarihlerinde Ankara Üniversitesi ev sahipliğinde Cebeci Yerleşkesi ATAUM Salonunda gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayın Açılışı Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cemal TALUĞ tarafından, kapanış ise engellilik çalışmalarından sorumlu Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Nilgün HALLORAN tarafından yapılmıştır.

Çalışmaya katılım için 330 başvuru yapılmıştır. Ancak olağanüstü kar yağışı sebebiyle bazı üniversitelerimiz katılamayacaklarını bildirmişlerdir (Piri Reis, Marmara, Özyeğin, Uludağ, Akdeniz, Bahçeşehir, İstanbul Bilgi, Trakya, İzmir Kâtip Çelebi, Pamukkale ve Yalova Üniversiteleri).

Üniversiteler dışında V. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı'na Milli Eğitim Bakanlığı, ÖSYM, YÖK, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ve çeşitli sivil kuruluşlarının temsilcileri de katılmışlardır.

V. Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı'nın ana teması "Programlara Erişilebilirlik" olarak belirlenmiş ve çalıştay programı bu çerçevede hazırlanmıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME

1. Katılımcılar çalıştayın programı ve yürütülme koşulları konusunda olumlu görüşlerini bildirmişlerdir. Çalışmaya farklı üniversitelerden katılanlar birbirleriyle tanışma ve iletişim kurma olanağı bulmuştur.
2. Çalışmaya katılım, Ankara'daki olağanüstü kar yağışına bağlı olarak yolların kapanmasına rağmen oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Çalıştay programı birinci gün 2 saat ikinci gün ise 1 saat geç başlatılarak olası ulaşım sorunları en aza indirilmeye çalışılmıştır.
3. Çalıştayda planlanan programın süresinin olağanüstü kar yağışı sebebiyle kısılmasına rağmen konferanslar ve oturumlardaki sunumlar süresince tüm katılımcıların mümkün olduğunca katkısı ve katılımının sağlanması gerçekleştirilmiştir.
4. Çalıştay süresince yapılan tüm sunumlar, görseller çalıştayın web sitesinde yayımlanmıştır.
5. Çalıştay öncesinde yoğun kar yağışı sebebiyle onbir üniversite çalışmaya katılmayacaklarını e-posta ile Çalıştay Düzenleme Kurulu'na bildirmişlerdir.
6. Çalışmaya yurtdışından katılan ve sunum yapan konuşmacıların bilgi ve deneyim paylaşımı çalışmaya katılanların yeni bilgilere ulaşmasını sağlamıştır.
7. Çalıştayda sözlü sunum yapma olanağı bulamayan katılımcılardan bazıları sunmak istedikleri konuları çalıştayın düzenlendiği salon fuayesinde hazırlanan 7 (yedi) adet poster sergilemişlerdir.

Posterler;

- a. "Engelsiz Üniversite Oluşumunda Ayrımcılıkla Mücadele" Özden Uslu, Yeditepe Üniversitesi
- b. "Avrupa Birliği Penceresinden Türkiye'de Yüksek Öğretimde Engelli Öğrencilerde Görevli ve Akademik Liderlik Eğitimi Perspektifi Projesi" Özürlü Öğrenci Birimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

- c. “İzmir Üniversiteleri Platformu” İzmir Engelsiz Üniversite Kurulu
  - d. “İstanbul Üniversitesi Beyazıt Yerleşkesi Özürlü Öğrenci Biriminde Öğrenciler Tarafından Doldurulan “Kişisel Bilgi Formu” Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi” Prof. Dr. Resa AYDIN, Uzm. Songül ALTINSAÇLI, İstanbul Üniversitesi
  - e. “Görmeyenler/az Görenler Bilim Adamı Olabilir mi?” Prof. Dr. Resa AYDIN, Uzm. Songül ALTINSAÇLI, Nurettin KONAR, İstanbul Üniversitesi
  - f. “Engelsiz Ege Birimi” Doç. Dr. Hatice ŞAHİN, Ege Üniversitesi
  - g. “Hacettepe Üniversitesinde Engelli Öğrenciler İçin Akademik ve Sosyal Yaşama Katılım” Dr. Fzt. Çiğdem ÖKSÜZ, Doç. Dr. Esra AKI, Prof. Dr. Mine UYANIK, Dr. Fzt. Semin AKEL, Prof. Dr. Gonca BÜMİN, Uz. Fzt. Sinem SALAR, Uz. Fzt. Okun ARAN, Hacettepe Üniversitesi.
8. Ankara Üniversitesi Yapı İleri Dairesi Başkanlığı ATAUM toplantı salonunda 2011 yaz ayında bir tadilat planlamasına rağmen, Engelsiz Üniversiteler Çalıştayı’nın en verimli şekilde geçmesini temin etmek amacı ile tüm olanaklarını kullanarak olağanüstü çabalarla salonun engelsiz hale getirilmesi çalışmalarını Mart ayı başında tamamlamıştır.

V. ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÇALIŞTAYI DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLERİ

1. İlk oturumda Engelli Öğrenci Platformu tarafından hazırlanan 2011 bildirisi, farklı üniversitelerden gelen öğrenciler tarafından açıklamalı olarak sunulmuştur. Bir sonraki oturumda engelli öğretim elemanları gereksinimlerini, sorunlarını ve academia’daki durumu açıklamışlardır. Her iki oturumda, öğretim elemanları ve öğrenciler tarafından gündeme getirilen konuların ve sorunların genel olarak ortak olduğu ortaya çıkmıştır.
  - a. Üniversitelerdeki erişilebilirlik konusuna ilişkin olarak, akademik personelin tutumları, kaynakların erişilebilirliği, sosyal hayata erişilebilirlik ve fiziksel erişilebilirliğin engelli akademik personel ile engelli öğrencilerin ortak problemleri olduğu görüşü ve özellikle “invisible” (görünmez) olma, sosyal yaşama aktif katılamama önemli bir başlık olarak ortaya çıkmıştır.
  - b. Engeli olan öğretim elemanları tarafından farklı öğretim stratejilerini kullanmanın gerekliliği, sınavların okunması, ders verecek kişilerin ders verecekleri sınıfların çalışma ofislerine yakın olmasının ve görme engelliler için öğretim yılı başlamadan ders verecekleri sınıflarda oryantasyon çalışmaları yapılmasının gerekliliği ortak görüş olarak benimsenmiştir.
  - c. Engeli olan öğretim elemanlarının önemle vurguladıkları konu: alanlarına ilişkin yeterlilikleri ve bilgileri ile deneyimleri açısından diğer akademisyenlerle kendileri arasında fark olmadığıdır.
  - d. Engelli olan öğrenciler öncelikle karar mekanizmalarına dahil edilme, ayrımcılıkla mücadele ve eşitlik, izolasyonla mücadele ve entegrasyon, erişilebilirlik/ulaşılabilirlik ve engelsiz üniversite ve bireysel farklılıklara saygı ilkelerini vurgulamışlardır. Bunlarla birlikte özellikle sınavlarda eşit değerlendirme, hiçbir dersten muaf olmama, laboratuvarlara ve kütüphaneye istedikleri zaman ulaşabilme, ders materyalinin farklı formatlarda sunulması, derslerde gerekirse farklı öğretim stratejilerinin kullanılması konularına ilişkin beklentilerini açıklamışlardır.

- e. Engeli olan öğrenciler sunumlarında engelsiz üniversite birimlerinde kullanılabilecek bazı formların temel özelliklerini ve örneklerini sunmuşlardır. Bu formları bire bir sunulduğu gibi veya özel gereksinimler doğrultusunda değiştirerek kullanabileceği ve her bir birimin kendi özelliklerine uygun formlar geliştirerek bunların etkin olanlarının platformda paylaşılabilmesi görüşü benimsenmiştir.
2. Amerikan Educational Testing Service (ETS)te görevli olan ve çalıştayda “Üniversitelerde Sınav Uyarlamaları” konusunda konferans veren Dr. Loring C. Brinckerhoff tarafından aktarılan bilgilerin, ülkemizdeki merkezi sınav sistemi konusunda ilgili kurum temsilcilerine sınav uyarlamaları konusunda yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Platform ve ilgili akademisyenler tarafından daha önceki yıllarda ÖSYM ile yapılan görüşmelerde merkezi sınavlar için uyarlama talepleri güvenlik nedeniyle uygun görülmemişken, bu sunumdaki bilgiler doğrultusunda ilgili kurumların yapacağı işbirliği ile güvenlik sorununun çözülerek ilgili uyarlamaların yapılabileceği yönünde bir görüş ortaya çıkmıştır.
  3. Yine Dr. Brinckerhoff’un paylaştığı bilgilerle önemli bir konu daha gündemimize girmiştir. Bu konu; ülkemizde öğrenme gücü olan üniversite öğrencileri olup olmadığı konusunda bilgi eksikliğimiz olduğudur. Birçok gelişmiş ülkede üniversitelere devam eden engelli öğrenciler arasında öğrenme gücü olanlar önemli bir yer tutmakta iken, ülkemizde öğrenme gücü olan hiçbir öğrenci engelsiz üniversite birimlerine başvurmamış, destek hizmeti talep etmemiştir. Öğrenme gücü olan öğrenciler konusunda gerekli çalışmaların başlatılmasının, onlara ulaşılmasının önemi katılımcılarca benimsenmiştir.
  4. Hamburg Üniversitesi’nden doktora öğrencisi olan ve çalıştayımıza davetli olarak katılan Sayın Okan KUBUŞ “Yüksek Öğrenimde Sağır ve Ağır İşiten Öğrenciler İçin (Yabancı) Dil Öğrenimi ve Öğretimi” konulu sunumunda “bireysel farklılıkların çok önemli olduğunu, hizmetlerin gereksinimlere paralel olarak geliştirilmesi ve sunulması gerektiğini” vurgulamıştır. Bu konuda katılımcıların aktif katıldığı tartışmalar yürütülmüş, işaret dilinin önemi ve yabancı dil öğretiminde göz önüne alınması gereken noktalar, tüm katılımcılarca onaylanmış ve kabul edilmiştir.
  5. Üniversitelerdeki birimlerin öğrenciler ve öğretim elemanları için birer yönerge ya da el kitabı hazırlaması ve öğretim elemanlarının bireysel farklılıklar konusundaki farkındalıklarını artırmak için bilgilendirilmesi konularında çalışmalar yapılması önerilmiştir.
  6. “Engeli olan yüksek öğrenimdeki öğrenciler için sağlanan / sağlanacak tüm hizmetler için bireysel özelliklerin dikkate alınması önceliklidir” görüşü ortaya konulmuştur.
  7. Çalıştayda vurgulanan ve üzerinde düşünülerek karar verilmesi gereken bazı kavramlar ortaya çıkmıştır:
    - a. Yasalarda, yönetmeliklerde yer alan “engelliler için makul düzenleme” ifadesi makul düzenleme nedir? Düzenlemelerin uyarlamaların makul olduğuna kim karar verecek?
    - b. Pozitif ayrımcılık: Nedir? Sınırları nedir? Sınırları olmalı mıdır/ne olmalıdır?
  8. İşitme engelli öğrencilerin eğitiminde etkililiğinin artırılması için işaret dili desteğinin sağlanmasının bir yükümlülük olduğu pek çok kez vurgulanmıştır.
  9. Çalıştayda iyi örnekler ve iyi modeller üzerinde tartışılan bir oturum yapılmış, bu oturumda Osmanlıca dersi ve işaret dili konusu gündeme getirilmiştir. Görme engellilerin bazı derslerden muaf edilmesi durumu bu öğrencilerin muaf edilen derse bağlı başka dersleri de alamayarak eksik bilgi ve beceri donanımı (örnek Osmanlıca

dersinden muaf olan öğrenci divan geleneğini ve Türk edebiyatındaki modernleşme sürecini öğrenemeyecek) ile mezun olmalarına neden olmaktadır. Bu derslerden birisi de Osmanlıca dersidir. Görme engelli öğrencilerin geliştirdikleri ve Ali Öztürk tarafından sunulan “Görme Engelliler İçin Osmanlı Türkçesi Öğrenimi” konulu sunum ile aşılabilir bir basamak daha paylaşılmıştır.

10. İşaret dili öğretimi, işaret dili öğretecek elemanların yetiştirilmesi, işitme engellilerin eğitiminde işaret dilinin önemi de bu oturumda Gazi Üniversitesi tarafından yürütülen bir proje çerçevesinde tartışılmıştır.
11. Engelsiz üniversite birimlerinin kurulması, işleyişi ve etkililiği konusunda üniversiteler arasında farklılıklar olmasına karşın, genel olarak yapılanma ve kurumsallaşma sisteminin oluştuğu görülmüştür. Bu farklılık hizmetlere zenginlik katmakta ve alan çalışmalarını zenginleştirmektedir.

SONUÇ: V. Engelsiz Üniversiteler çalıştayında sonuç olarak;

- Üniversitelerde fiziksel düzenlemelerin bir an evvel tamamlanması,
- Üniversitelerin ilgili birim, bölüm ve fakülteleri arasında işbirliğinin kurulması,
- Bütçe olanaklarının sağlanması,
- İdarecilerin konu ile ilgili farkındalığının artırılması,
- Engelsiz üniversite birimlerinin kurulması, birimlerin aktif çalışma sistemlerinin kurulması, farkındalık çalışmalarının başlatılması, üniversitenin tüm birimleri ile işbirliği yapılması, bireysel çözümler üretmesi vb. hizmetlerin sistematik ve sürekli olarak sunulması,
- Üniversitelerin yükseköğretim ve fakültelerinde her disipline ilişkili olarak engellileri kapsayan ders açılması (örnek; mimarlık fakültesinde “evrensel tasarım” ve “fiziksel erişilebilirlik” konuları gibi, öğretmen yetiştiren tüm fakültelerde “kaynaştırma” ve “programlara erişilebilirlik” konusunda, hukuk fakültelerinde “engellilerin yasal hakları” gibi zorunlu dersler açılması...),
- Engelsiz üniversite birimlerinin engelli öğrenci, öğretim elemanları ve personel için yönergelerin / el kitaplarının hazırlanması,
- Engelli olan yüksek öğrenim öğrencileri için sağlanan/sağlanacak tüm hizmetler için bireysel özelliklerin dikkate alınması,
- Birçok ülkede üniversitede öğrenim gören engelli öğrencilerinin çoğunluğunu öğrenme güçlüğü olan (Learning Disability) öğrenciler oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkemizdeki üniversitelerde, öğrenme güçlüğü olan öğrenciler konusunda farkındalık çalışmalarının yapılması,
- ÖSYM'nin üniversiteye giriş sınavı gibi tüm merkezi sınavlarda engelliler için yapılacak uyarlamalarına ilişkin güvenlik sorunlarına gerekli çözümler üretebilmek amacıyla Educational Testin Service gibi kurumlarla işbirliği yapılması,
- Engelsiz üniversite birimlerinde hazırlanacak bazı formların hazırlanması sürecinde Engelli Üniversite Öğrencileri Platformunun 2011 Bildirgesindeki (Bkz.

<http://engelsiz.ankara.edu.tr/besincicalistay/index.php?view=program>) öneriler göz önünde bulunması ve bu formların özel gereksinimler doğrultusunda uyarlanarak kullanılması ve etkin formların platformda paylaşılması,

- Birimlerin engeli olan öğretim elemanlarına yönelik çalışmalar yapması, (Bkz. <http://engelsiz.ankara.edu.tr/besincicalistay/index.php?view=program>)
- Farkındalık çalışmaları yapılması (öğretim elemanları ve tüm üniversitenin bilgilendirilmesi),
- Yerel düzeyde üniversitelerin engellilere ilişkin yapılacak tüm düzenlemelere ilişkin ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması,
- Yerel düzeyde engelli birimlerinin bölgesel veya şehir bazında iletişiminin olması gerektiği konusunda tüm katılımcılar ortak görüş bildirmişlerdir.